

PROGRAMĂ ANALITICĂ
DISCIPLINA: PRACTICĂ LITURGICĂ
SPECIALIZAREA: TEOLOGIE PASTORALĂ
(4 semestre)

Semestrul I

1. Definiția, obiectul, scopul și metoda disciplinei „Practică liturgică”.
Prezentarea generală a conținuturilor și a bibliografiei (1 oră).
2. Biserica, locaș de cult: morfologia și elemente de mistagogie a spațiului liturgic. Aplicație: ritualul intrării în biserică; alte gesturi și mișcări liturgice de bază și exersarea acestora (1 oră).
3. Odoarele, obiectele și veșmintele liturgice: prezentare și mistagogie.
Aplicație: ritualul și rugăciunile înveșmântării (1 oră).
4. Cărțile liturgice de altar: *Evangeliarul, Liturghierul, Molitfelnicul / Aghiasmatarul / Panihida, Acatistierul* – prezentare și conținut. Aplicație: utilizarea cărților de altar, în cultul liturgic (situații liturgice – tipiconale).
Îndrumări generale privind paracliseria (1 oră).
5. Cărțile liturgice de strană: *Apostolul, Psaltirea, Penticostarul, Octoihul Mare, Triodul, Mineiele, Ceaslovul, Octoihul mic* – prezentare și conținut.
Aplicație: cunoașterea cărților de strană, în cultul liturgic (situații liturgice – tipiconale). Alte îndrumări generale privind implicarea liturgică la strană, prin citire și cântare (1 oră).
6. Vecernia: structura de bază, părțile componente. Aplicație: identificarea locului și rânduiei generale a Vecerniei, în cărțile de cult de altar și de strană (1 oră).

7. Vecerniile de sâmbătă seara, din ajunul sărbătorilor și din zilele de rând. Aplicație: exerciții de identificare și combinare a elementelor tipiconal-liturgice (citiri și cântări), conform cărților de cult de la strană și exersarea unor secvențe din ritualul Vecerniei (1 oră).
8. Vecernii cu rânduială specială: în Vinerea Mare, în Duminica Paștilor, în Duminica Rusaliilor. Vecernii unite cu Sfânta Liturghie. Aplicație: exerciții de identificare și combinare a elementelor tipiconal-liturgice specifice (citiri și cântări), conform cărților de cult de la strană și exersarea unor secvențe din ritualul acestor Vecernii (1 oră).
9. Litia și Privegherea: structură tipiconală și semnificații teologice-duhovnicești. Aplicație: ritualuri și rituri din rânduiala acestor slujbe (1 oră).
10. Utrenia: structura de bază și părțile componente. Aplicație: identificarea locului și rânduiei generale a Utreniei, în cărțile de cult (1 oră).
11. Rânduiala Utreniei de duminică, din sărbători și din zilele de rând. Aplicație: exerciții de identificare și combinare a elementelor tipiconal-liturgice (citiri și cântări) conform cărților de cult de la strană și exersarea unor secvențe din ritualul Utreniei (2 ore).
12. Utrenii cu rânduială specială din cursul anului liturgic. Aplicație: identificarea rânduiei acestor slujbe în cărțile de cult și exersarea unor secvențe din structura lor (1 oră).
13. Rânduiala laudelor mici: Pavecernița, Ceasurile, Miezonoptica. Aplicație: identificarea și cunoașterea lor, conform cuprinsului *Ceaslovului* (1 oră).

Semestrul II

1. Sfânta Liturghie: prezentare generală. Liturghiile cultului ortodox. Zile aliturgice. Materiile liturgice necesare pentru săvârșirea Sfintei Liturghii. Aplicație: analiza conținutului *Liturghierului* (1 oră).
2. Proskomidia: prezentarea rânduiei, conform *Liturghierului*. Aplicație practică (1 oră).
3. Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului. Liturghia catehumenilor. Aplicație: cunoașterea rânduiei, conform *Liturghierului* (2 ore).
4. Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului: Liturghia credincioșilor. Aplicație: cunoașterea rânduiei, conform *Liturghierului* (2 ore).
5. Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului: împărțirea clerului și a credincioșilor. Aplicație: cunoașterea rânduiei, conform *Liturghierului* (1 oră).
6. Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii Capadociei – elemente specifice. Aplicație: cunoașterea rânduiei, conform *Liturghierului* (2 ore).
7. Dumnezeiasca Liturghie a Darurilor înainte sfințite – pregătirea Darurilor, gesturi și ritualuri specifice (1 oră).
8. Dumnezeiasca Liturghie a Darurilor înainte sfințite – elemente vespérale și elemente care aparțin Sfintei Liturghii (2 ore).
9. Prezentarea „Povățuirilor” din *Liturghier* (2 ore).

Semestrul III

1. Sfintele Taine: prezentare generală (1 oră).
2. Taina Botezului și facerea catehumenului. Aplicație: rânduiala conform *Molitfelnicului*. Acte de cult și gesturi liturgice specifice (2 ore).
3. Taina Mirungerii. Rânduiala primirii la Ortodoxie a eterodocșilor Aplicație: rânduiala conform *Molitfelnicului*. Acte de cult și gesturi liturgice specifice (1 oră).
4. Taina Sfintei Euharistii și pregătirea Sfintei Împărtășanii de peste an. Aplicație: rânduiala conform *Molitfelnicului*. Acte de cult și gesturi liturgice specifice (2 ore).
5. Taina Spovedaniei. Aplicație: rânduiala conform *Molitfelnicului*. Acte de cult și gesturi liturgice specifice (2 ore).
6. Taina Maslului: rânduială, acte liturgice și particularități liturgice. Aplicație: gesturi liturgice specifice, conform *Molitfelnicului* (2 ore).
7. Logodna și Taina Cununii: rânduială, acte liturgice și particularități liturgice. Aplicație: gesturi liturgice specifice, conform *Molitfelnicului* (2 ore).
8. Hirotesia clerului inferior și Taina Hirotoniei. Pregătirea candidatului pentru primirea Tainei. Aplicație: rânduiala conform *Molitfelnicului și Arhieraticonului* (2 ore).

Semestrul IV

1. Ierurgiile în legătură cu nașterea omului (1 oră).
2. Ierurgiile în legătură cu viața creștinului: Aghiasma Mică, Aghiasma Mare, Aghiasma din Săptămâna Luminată, Tedeumul, Tunderea în monahism (3 ore / 2 ore pt. anul final).
3. Ierurgiile în legătură cu sfârșitul pământesc omului: înmormântarea, panihida și slujba „stâlpilor”, parastasul (6 ore / 4 ore pt. anul final).
4. Rânduielei la sfințirea obiectelor de cult: icoane, troițe, cruci, sfintele vase, veșminte liturgice (2 ore).
5. Alte rugăciuni și rânduielei (2 ore / 1 oră pt. anul final).

BIBLIOGRAFIE

1. Cărți de cult:

- *Psaltire*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2016.
- *Ceaslov*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2014.
- *Apostol*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2014.
- *Evanghelie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2016.
- *Octoih Mare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2023.
- *Catavasier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2017.
- *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012.
- *Triod*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010.
- *Mineiele* pe cele 12 luni, ediții noi, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010-2022.
- *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2012.
- *Tipic bisericesc*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1976.
- *Anuar liturgic și tipiconal*, publicație anuală, realizată de Departamentul *Carte de cult* cu aprobarea Sfântului Sinod și publicată sub egida Editurii Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.

2. Manuale:

- BRANIȘTE, Pr. Prof. Univ. Dr. Ene, *Liturgica Specială*, Editura BASILICA, București, 2016.
- BRANIȘTE, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica Generală*, 2 vol., Editura BASILICA, București, 2015.
- BRANIȘTE, Pr. Prof. Dr. Ene, *Programul iconografic al bisericilor ortodoxe*, Ed. BASILICA, București, 2017.

3. Dicționare:

- BRANIȘTE, Pr. Prof. Dr. Ene; BRANIȘTE, Prof. Ecaterina, *Dicționar de cunoștințe religioase*, Editura Andreiana, Sibiu, 2010.
- MOLDOVEANU, pr. prof. dr. Nicu; STANCIU, pr. prof. dr. Vasile et alii, *Dicționar de muzică bisericească românească*, Editura BASILICA, București, 2013.
- BUCHIU, Pr. Prof. Dr., Ștefan; TULCAN, Pr. Prof. Dr. Ioan (coord.), *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Editura BASILICA, București, 2019.
- NIKOLAKOPOULOS, Konstantin, *Imnografia ortodoxă la început și astăzi. Dicționar de termeni liturgici și imnologici*, Editura BASILICA, București, 2015.

4. Lucrări și studii de specialitate:

- CIOBOTEA, PF Patriarh Daniel, *Dăruire și dăinuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, Editura Basilica, București, 2022 (ediție revizuită și îmbogățită).
- CIOBOTEA, PF Patriarh Daniel, *Făclii de Înviere. Înțelesuri ale Sfintelor Paști*, Editura Basilica, București, 2008 (ediția a III-a).
- CIOBOTEA, PF Patriarh Daniel, *Teologie și spiritualitate*, Editura Basilica, București, ediția a doua, 2022.
- EVDOKIMOV, Paul, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, trad. Carmen Bolocan, Editura Polirom, Iași, 1996.
- FARCAȘIU, pr. dr. Lucian, *Teologia imnografiei praznicelor împărătești din ciclul pascal*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2010.
- FARCAȘIU, pr. dr. Lucian, *Teologia imnografiei praznicelor împărătești ale Mântuitorului Iisus Hristos, Studiu liturgic-istoric*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2012.
- FELMY, Karl Christian, *De la Cina cea de Taină la Dumnezeiasca Liturghie a Bisericii Ortodoxe. Un comentariu istoric*, traducere pr. Prof. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2004.
- FOUNDOULIS, Ioannis, *Dialoguri liturgice*, vol. I-V, Ed. Bizantină, București, 2008-2011.
- GAVRILĂ, Pr. dr. Vasile, *Cununia - Viața întru Împărăție*, Editura Fundația Tradiția Românească, București, 2004.
- ICĂ JR., diac. prof. dr. Ioan, *Canonul Ortodoxiei (I). Canonul apostolic al primelor secole*, Editura Deisis, /Stavropoleos, Sibiu, 2008.

- LARCHET, Jean Claude, *Viața sacramentală*, Editura Basilica, 2015.
- LOVIN, arhim. Chiril, *Împărtășire euharistică și zile aliturgice*, în „Ortodoxia”, seria II, VI (2014), nr. 4, pp. 85-98.
- MAKARIOS Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, trad. diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2000.
- MATEOS, Juan, *Celebrarea Cuvântului în Liturghia Bizantină*, traducere Cezar Login, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2007.
- MAYENDORFF, Paul, *Taina Sfântului Maslu, ungera bolnavilor*, traducere, prefață, note de Cezar Login, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.
- MITROFANOVICI, pr. dr. Vasile, *Liturgica Bisericii Ortodoxe. Cursuri universitare*, Editura Consiliului eparhial Ortodox Român din Bucovina, Cernăuți, 1929.
- NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D., *Biserică și cult pe înțelesul tuturor*, Editura Europartner, București, 1996;
- NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D., *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică* (3 vol.), Editura Trinitas, București, 2014-2015.
- PETROAIA, Pr. dr. Lucian Vasile, *Liturgierul - tezaur de cultură și spiritualitate ortodoxă*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2014.
- PETROAIA, Pr. conf. dr. Lucian Vasile, *Înmormântarea și pomenirea celor adormiți în Domnul. Texte liturgice și contexte pastorale*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2022.
- PINTEA, Simeon, *Taina Nunții în Biserica Ortodoxă: repere catehetice, liturgice și misionar-pastorale*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.
- PINTEA, Simeon Ștefan, *Bucuria Liturghiei. Eseuri de liturgică pastorală*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2021.
- SAVA, Pr. dr. Viorel, *Taina Mărturisirii în riturile liturgice actuale*, Editura Trinitas a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1999.
- SAVA, Pr. Prof. Dr. Viorel, „*În Biserica slavei Tale*”. *Studii de teologie și spiritualitate liturgică*, vol I și II, Editura Doxologia, Iași, 2012 și vol III, Editura Performantica, Iași, 2006.
- SAVA, Pr. Prof. Dr. Viorel, *Slujirea sacerdotală în context contemporan. Studii de teologie liturgică și pastorală*, Editura Crimca a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2023.
- SCHMEMANN, Pr. Prof. Alexander, *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia*, trad. Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
- SCHMEMANN, Alexander, *Liturghie și viață, Desăvârșire creștină prin intermediul experienței liturgice*, Editura Basilica, București, 2014.
- SCHMEMANN, Alexander, *Introducere în Teologia Liturgică*, Editura Sophia, București, 2002.
- STĂNILOAE, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986.
- STREZA, P.S. Dr., Laurențiu *Tainele de inițiere creștină în Bisericile Răsăritene*, Editura Trinitas a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 2002.

- STREZA, Ciprian Ioan, *Anaforaua Sfântului Vasile cel Mare. Istorie – text - analiză comparată - comentariu teologic*, Editura Andreiana, Sibiu, 2009.
- TAFT, Robert F., *O istorie a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. II. Transferul darurilor și celelalte rituri preanaforale. Partea 1. Intrarea cea Mare*, traducere Cezar Login, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2012.
- TAFT, Robert F., *O istorie a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. II. Transferul darurilor și celelalte rituri preanaforale. Partea 2. Apropierea de Jertfelnic*, traducere Cezar Login, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2013.
- TAFT, Robert F., *O istorie a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. IV. Dipticele*, traducere Cezar Login, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2008.
- VASILIOS, arhimandritul, *Intrarea în Împărăție. Elemente de trăire liturgică a tainei unității în Biserica Ortodoxă*, trad. Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1996.
- VINTILESCU, Pr. Prof. Dr., Petre, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.
- VINTILESCU, Pr. Petre, *Despre poezia imnografică din cărțile de ritual și cântarea bisericească*, Editura Partener, Galați, 2006.
- VÎLCIU, Pr. Prof. Dr., Marian, *Sfânta Taină a Preoției în riturile creștine actuale*, Editura Valahia University Press, Târgoviște, 2008.